

2.6 GEMEENSCHAPPELIJKE TUIN: GEZONDHEID, KLIMAATADAPTATIE, BIODIVERSITEIT

Een gemeenschappelijke tuin kan veel functies tegelijk vervullen: ontspanning voor de bewoners, wateropvang, ruimte voor planten en dieren.

Gemeenschappelijke tuin: gezondheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit

Een gemeenschappelijke tuin kan verschillende functies tegelijk vervullen: bevordering van de gezondheid van bewoners, aanpassing aan klimaatverandering en ondersteuning van de biodiversiteit. Welke functies in het ontwerp de meeste nadruk krijgen hangt af van de wensen van de bewoners en andere stakeholders (zie hoofdstuk 5 en 6). In dit handvat gaan we in op concrete maatregelen voor gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit in een gemeenschappelijke tuin.

Maatregelen om de gezondheid van bewoners te bevorderen

Een groene omgeving creëren zonder overleg met de bewoners kan, en heeft dan ook een effect op de temperatuur in de tuin en de luchtkwaliteit. Maar de werking voor de gezondheid is niet optimaal. De bewoners voelen nu meestal geen eigenaarschap voor de tuin. Als de herinrichting zonder hen wordt besloten verbetert het niet en zullen ze ook weinig gebruik van de nieuwe tuin maken. Een proces zoals beschreven in hoofdstuk 6 is van belang om samen met de bewoners tot een ontwerp te komen. Concrete maatregelen voor gezond groen:

- Rustgevend groen: voor reduceren van stress helpt uitzicht op een groene omgeving. In hogere appartementencomplexen kunnen grotere boomsoorten toegepast (of behouden) worden zodat bewoners tegen het groen aankijken en niet tegen de woningen aan de overkant. In de tuin zelf waarderen bewoners kleurige bloemen, wat met vaste planten of rozen kan worden bereikt.
- Ontmoeten in het groen: voor meer sociale cohesie kunnen ontmoetingsplekken worden gemaakt zoals picknicktafels en bankjes. Ook in een moestuin zullen mensen elkaar tegenkomen. Het helpt om dit niet uitsluitend aan het initiatief van de bewoners over te laten maar met enige regelmaat de organisatie van tuinevenementen te stimuleren.
- Bewegen in het groen: een pad dat uitnodigt tot een rondwandeling, een moestuin, speeltoestellen en fitnessapparaten zorgen dat mensen actief van de tuin gebruik maken. Hoe actiever bewoners zijn in de tuin, hoe beter het is voor hun gezondheid.

Actief bezig zijn in de tuin bevordert de gezondheid

Meer informatie:

- WUR: Deze website legt uit waarom een groene omgeving goed is voor de gezondheid van mensen. Op de website staan ook factsheets met tips voor een groene woonomgeving. <https://www.wur.nl/nl/show-longread/Groen-goed-voor-de-gezondheid.htm>

Maatregelen voor klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie in een tuin betekent dat je met het tuinontwerp negatieve effecten van klimaatverandering probeert te verminderen. In de toekomst worden vaker hittegolven verwacht, heviger buien en langdurigere droogteperiodes. Concrete maatregelen voor klimaatadaptatie in een gemeenschappelijke tuin:

- Schaduwbomen: Behoud van volwassen bomen als die er al staan, en aanplanten van extra bomen. Onder een boom kan het 10-15 graden koeler zijn dan in de zon. Wanneer onder een groepje bomen bankjes worden geplaatst creëer je een koele plek waar bewoners tijdens een hittegolf naar toe kunnen gaan.
- Regenwater infiltratie: een tuin met weinig verharding zorgt dat regenwater de bodem in kan zakken. Doorlatende stenen op parkeerplaatsen kunnen ook helpen, net als ingegraven infiltratiekragen. In een wadi kan regenwater tijdelijk opgevangen worden, om daarna geleidelijk in de bodem te zakken. Deze maatregelen moeten wel doorgerekend worden om na te gaan of de capaciteit van de voorzieningen voldoende is. Daarvoor is een apart handvat beschikbaar.

Tijdens een hittegolf zoeken mensen verkoeling onder de bomen

- Droogteresistente beplanting: Elke plantensoort stelt zijn eigen eisen aan de omgeving. Sommige groeien goed onder droge, warme omstandigheden, bijvoorbeeld lavendel, salie en andere mediterrane kruiden. Ook platanen en zilverlindes zijn aangepast aan een droog klimaat.
- Regentonnen en ondergrondse wateropslag: Als een regenpijp wordt afgekoppeld van het riool en uitkomt in een regenton, kan regenwater worden bewaard om de planten water te geven. Infiltratiekragen kunnen daar ook voor worden gebruikt, als er een installatie aan wordt vastgemaakt om het water op te pompen.

Meer informatie:

- Groene Huisvesters over tuinen: Dit informatieblad bevat tips voor klimaatadaptieve tuinen rond sociale woningbouw: 'Corporaties en klimaatadaptatie: Tuinen.' <https://groenehuisvesters.nl/wp-content/uploads/2020/08/Corporaties-en-klimaatadaptatie-Tuinen.pdf>
- Groene Huisvesters over hitte: dit informatieblad legt uit hoe hittestress ontstaat en wat woningcorporaties kunnen doen: 'Corporaties en klimaatadaptatie: hittestress.' <https://groenehuisvesters.nl/wp-content/uploads/2020/06/Corporaties-en-klimaatadaptatie-Hittestress.pdf>
- Groene Huisvesters mini-enquêtes: met korte vragenlijsten wordt de stand van zaken bij woningcorporaties opgehaald over klimaatadaptatie <https://groenehuisvesters.nl/boekjes/>
- Samen Klimaatbestendig en anderen: Dit inspiratieboekje bevat veel voorbeelden hoe woningcorporaties met klimaatadaptatie omgaan: 'Woningcorporaties en klimaatadaptatie: Samenwerken aan goed wonen': <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2019/woningcorporaties/>
- Gemeente Rotterdam: Via dit boekje nodigt de gemeente woningcorporaties uit om samen te werken aan klimaatadaptatie: 'We passen ons aan.' <https://aedes.nl/media/document/publicatie-gemeente-rotterdam-we-passen-ons-aan>

Maatregelen voor biodiversiteit

In Nederland komen zo'n 40.000 planten- en diersoorten voor. Wanneer er veel diversiteit is aan planten- en diersoorten houden ze elkaar in evenwicht. Bijen en zweefvliegen zijn bovendien belangrijk voor het bestuiven van landbouwgewassen. Woningcorporaties kunnen bijdragen aan biodiversiteit door het natuurinclusief maken van hun vastgoed en tuinen. Soms staat biodiversiteit in de prestatieafspraken. Met welke maatregelen in een gemeenschappelijke tuin kun je het beschikbare budget effectief inzetten?

- **Diverse structuur:** Hoe meer verschillende milieus er zijn in een tuin, hoe meer soorten zich kunnen vestigen. Daarbij is een goede verticale structuur in beplantingen belangrijk: een laag met grassen, kruiden en vaste planten, een laag met struiken en een laag met bomen. Ook reliëf in de bodem geeft extra variatie met zon- en schaduwkanten, net als waterpartijen met natuurlijke, glooiende oevers.
- **Divers menu:** Dieren in de natuur hebben een gevarieerd menu nodig, met bijvoorbeeld bloeiende planten, vruchten, bladeren en liefst ook nog noten en zaden. Voor bestuivende insecten is het ideaal als door de seizoenen heen zo lang mogelijk bloeiende planten aanwezig zijn: van maart tot en met oktober. Bolgewassen kunnen vroeg in het voorjaar al nectar en stuifmeel leveren. Herfstaster en IJzerhard bloeien tot laat in het jaar.
- **Hele levenscyclus:** Aan alleen een slaapkamer hebben dieren niets. Aan alleen een keuken ook niet. Een tuin moet bij voorkeur hun hele levenscyclus ondersteunen: naast voedsel ook schuil- en rustplekken, en een plek om rustig de winter door te komen. Mensen zien graag bloeiende planten en bessen. Voor andere onderdelen moet je de natuur wat zijn gang laten gaan en de tuin niet te netjes maken: vlinders overwinteren in een berg bladeren, egels in een berg takken, insecten graven zich in de kale grond. Maak bewust rommelhoekjes zoals een composthoop of een stapel stenen. Dat vergt wat uitleg aan mensen die het niet netjes genoeg vinden.

Bloeiende planten trekken vlinders aan

- **Inheems plantmateriaal:** Kies zoveel mogelijk voor inheemse boom- en plantensoorten. Hierdoor kunnen diersoorten die in het Nederlandse ecosysteem thuishoren een plek vinden: bijvoorbeeld insecten, vogels en paddenstoelen. Inheemse planten kunnen aangevuld worden met uitheemse soorten voor specifieke doelen. Een plataan biedt bijvoorbeeld schaduw op een droge, hete plek waar andere boomsoorten niet kunnen overleven. Uitheemse bolgewassen als de Krokus kunnen al vroeg in het jaar bloeien.
- **Het juiste habitat:** Zorg dat de tuin aansluit bij de natuur in de omgeving. Is de tuin in een laag, nat gebied of in een hoog, droog gebied? Is er klei, veen of zand in de bodem? Elk gebied heeft bomen en plantensoorten die daar van nature horen, en die zullen op die plek het beste overleven (zonder kunst en vliegwerk).
- **Diverse tuinen:** Zorg voor diversiteit binnen een tuin, maar ook tussen tuinen. Pas niet in alle wooncomplexen dezelfde set van soorten toe, want dat veroorzaakt ziektes en plagen. Denk bijvoorbeeld aan de massale keuze voor Buxus in Nederlandse tuinen en de Buxusmot die daardoor zijn kans greep. Of aan de eikenprocessierups die zich via eikenlanen snel door Nederland verspreidt. Er zijn meer dan genoeg bomen, struiken, vaste planten en zelfs grassen om uit te kiezen. Hoe meer variatie er is hoe beter.

Meer informatie:

- Groenblauwe netwerken: Deze website legt uit waarom biodiversiteit in een stad belangrijk is. <https://nl.urbangreenbluegrids.com/biodiversity/>
- Soortentabel bomen: Hoe kies je de juiste boom voor de juiste plek? De soortentabel bevat 100 boomsoorten die in Nederland veel worden toegepast en laat hun sterke en zwakke kanten zien. De hovenier kan hiermee bomen kiezen met de juiste eigenschappen. <https://edepot.wur.nl/460540>
- Biodiversiteit in de stad: Informatieblad gericht op gemeenten met adviezen om biodiversiteit in een stad te verbeteren. <https://edepot.wur.nl/460542>

Colofon

Dit handvat is onderdeel van de Groencatalogus Sociale Woningbouw, het eindproduct van het Topsector project Prettig Groen Wonen. Het project liep van 1 maart 2019 t/m 31 december 2021. Het is gefinancierd door Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, de gemeente Den Haag en de woningcorporaties Staedion, Vestia en Haag Wonen. Projectpartners waren Wageningen Environmental Research (onderdeel van de WUR), het Wellantcollege in Rijswijk (nu onderdeel van Yuverta) en Van Hall Larenstein in Velp.

Auteurs: Judith Klostermann, Robbert Snep

Illustraties en vormgeving: Ineke Weppelman

Foto's: Judith Klostermann, tenzij anders vermeld.

Teksten en afbeeldingen uit dit document mogen gebruikt worden met bronvermelding na overleg met de auteurs (robbert.snep@wur.nl, judith.klostermann@wur.nl, ineke.weppelman@wur.nl).

Dit document en alle andere onderdelen van de Groencatalogus Sociale Woningbouw zijn [hier](#) te vinden, op de website van het project Prettig Groen Wonen. Zie ook het webadres onderaan deze pagina.

15 december 2021, Wageningen

